

Sygn. akt I ACa 927/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 października 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Jadwiga Chojnowska
Sędziowie	:	SA Elżbieta Kuczyńska SA Beata Wojtasiak (spr.)
Protokolant	:	Anna Bogusławska

po rozpoznaniu w dniu 14 października 2016 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. B.**

przeciwko **B. F., D. F., J. Z. i (...) Spółce z o.o. w G.**

o ustalenie i nakazanie powstrzymania się

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 16 kwietnia 2015 r. sygn. akt V GC 185/14

I. zmienia zaskarżony wyrok w stosunku do pozwanych B. F., D. F. i J. Z. w ten sposób, że oddala powództwo, w pozostałym zakresie wyrok uchyla i umarza postępowanie w sprawie;

II. odstępuje od obciążania powoda kosztami za obie instancje.

(...)

UZASADNIENIE

Powód, J. B., wniósł m.in. o:

- ustalenie, że pozwana, (...) Sp. z o.o. z siedzibą w G. (dalej: Spółka), znajduje się w stanie likwidacji, a jej likwidatorem jest powód oraz
- nakazanie pozwanym B. F., D. F. i A. Z., jako udziałowcom, powstrzymanie się od podejmowania wszelkich czynności, w szczególności uchwał, które będą uniemożliwiać lub utrudniać likwidację Spółki.

J. B. powoływał się na interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c., wywodząc, że niektóre sądy uznały wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z 21 grudnia 2011 r. o rozwiązaniu Spółki i ustanowieniu likwidatora, podczas gdy inne uważają to orzeczenie za nieskuteczne, powołując się na uchwałę zgromadzenia wspólników pozwanej z 23 grudnia 2011 r. o dalszym jej istnieniu. Dodał również, że udziałowcy (...) sp. z o.o. podejmowali działania zmierzające do uniemożliwienia przeprowadzenia jej likwidacji.

Pozwani wnieśli o odrzucenie powództwa o ustalenie oraz o oddalenie pozostałych żądań powoda. Podnieśli, że kwestia likwidacji spółki oraz powołania likwidatora została prawomocnie przesądzona w postanowieniu Sądu Rejonowego Gdańsk - Północ w Gdańsku z 21 listopada 2012 r. Dodali z ostrożności procesowej, że pozwana podjęła uchwałę o dalszym istnieniu, która uchylila skuteczność wyroku Sądu Okręgowego o jej rozwiązaniu. Wskazali nadto, że powód nie dysponował interesem prawnym oznaczonym w art. 189 k.p.c., bowiem miał możliwość zaskarżenia powyższej uchwały Spółki w drodze powództw z art. 250 k.s.h. lub art. 252 k.s.h. W ich ocenie nie istniała nadto podstawa prawna do żądania zakazania im wykonywania praw w pozwanej osobie prawnej.

Wyrokiem z 16 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy ustalił, że Spółka, znajduje się w stanie likwidacji, a likwidatorem jest powód, J. B. (pkt 1), nakazał nadto B. F., D. F. i J. Z. jako udziałowcom Spółki powstrzymanie się od podejmowania wszelkich czynności, w szczególności podejmowania uchwał, które będą uniemożliwiać lub utrudniać likwidację spółki, w szczególności uchwały o uchyleniu likwidacji, o przekształceniu, podziale lub połączeniu Spółki (pkt 2), zasądził od pozwanych solidarnie 1.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 3) oraz nakazał ściągnąć od nich, jako dłużników solidarnych, 1.000 zł z tytułu nieuiszczonej opłaty od pozwu, od której powód był zwolniony (pkt 4).

Sąd ustalił, że w stosunku do Spółki zapadł prawomocny wyrok Sądu Okręgowego z 16 marca 2009 r., który w na podstawie art. 271 § 2 k.s.h. rozwiązał pozwaną oraz ustanowił J. B. jej likwidatorem (V GC 24/07, wyrok Sądu Apelacyjnego z 21 grudnia 2011 r. oddalający apelację, sygn. akt I ACa 650/09, wyrok Sądu Najwyższego z 13 marca 2013 r. oddalający skargę kasacyjną, sygn. akt IV CSK 228/12). Uznał, że, podjęta w trybie art. 273 k.s.h., uchwała zgromadzenia wspólników z 23 grudnia 2011 r. o dalszym istnieniu Spółki była nieważna, bowiem zapadła w celu ominięcia ustawy (art. 58 § 1 k.c.). W jego ocenie, nie był on też związany prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Gdańsku z 21 listopada 2012 r., który, uznając na podstawie art. 273 k.s.h., że wyrok o rozwiązaniu pozwanej nie był skuteczny, oddalił wniosek J. B. o wpis do KRS informacji o likwidacji Spółki oraz o jej likwidatorze. Sąd Okręgowy uzasadniając powyższe stanowisko wskazał, że postępowanie rejestrowe opierało się jedynie na formalnym badaniu dokumentów, a nadto zapadłe w nim rozstrzygnięcie miało charakter deklaratoryjny.

Sąd uznał, że powodowi przysługiwał interes prawny oznaczony w art. 189 k.p.c., bowiem jedynie w niniejszym procesie, a nie w sprawie rejestrowej, J. B. mógł chronić swoje prawo, związane z funkcją likwidatora, poprzez wykazanie nieważności uchwały zgromadzenia wspólników o dalszym istnieniu Spółki.

Apelację od całości powyższego wyroku złożyli pozwani, którzy zarzucili:

1. nieważność postępowania, wynikającą z:

a) braku organu powołanego do reprezentowania pozwanego (...) Sp. z o.o. (art. 379 pkt 2 k.p.c.) oraz

b) prawomocnego osądzenia sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami (art. 379 pkt 3 k.p.c.);

2. naruszenie przepisów postępowania:

a) art. 25 § 1 i § 2 k.p.c. poprzez pominięcie złożonego przez pozwanych wniosku o sprawdzenie wartości przedmiotu sporu,

- b) **art. 98 § 2 k.p.c. poprzez zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda 1.000 zł tytułem opłaty od pozwu oraz 1.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,**
- c) **art. 177 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku pozwanych o zawieszenie postępowania z powodu braku zarządu (...) Sp. z o.o.,**
- d) **art. 192 pkt 3 k.p.c. a contrario i art. 316 § 1 k.p.c. poprzez skierowanie punktu 2 wyroku wobec J. Z., która w dniu 22 stycznia 2015 r., a więc przed doręczeniem jej odpisu pozwu, zbyła wszystkie należąc do niej udziały w kapitale zakładowym Spółki,**
- e) **art. 200 § 1 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku pozwanych o przekazanie sprawy innemu sądowi rzeczowo i miejscowo właściwemu,**
- f) **art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków pozwanych o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron i z dokumentów z akt sprawy IX GC 158/10 Sądu Okręgowego w Gdańsku,**
- g) **art. 232 k.p.c. poprzez przeprowadzenie dowodów z urzędu,**
- h) **art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej oceny dowodów w postaci dokumentów przedłożonych przez powoda i pozwane,**
- i) **art. 328 § 2 k.p.c. poprzez sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego wyroku, w którym nie wyjaśniono podstawy prawnej rozstrzygnięcia, powtórzono uzasadnienia: wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie z 16 marca 2009 r., wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 21 grudnia 2011 r. i wyroku Sądu Najwyższego z 13 marca 2013 r., nie wskazano podstawy faktycznej ani prawnej w zakresie punktu 2 zaskarżonego wyroku, jak też nie ustosunkowano się do wniosków pozwanych o: cofnięcie udzielonego powodowi zwolnienia od kosztów sądowych, sprawdzenie wartości przedmiotu sporu, przekazanie sprawy innemu sądowi według właściwości rzeczowej i miejscowej ani rozstrzygnięcia o kosztach procesu,**
- j) **art. 365 § 1 k.p.c. poprzez pominięcie znaczenia i mocy wiążącej prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku z 16 grudnia 2009 r. (IX GC 455/09) o zawieszeniu powoda w wykonywaniu praw udziałowych oraz prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 29 września 2011 r. (IACa 730/11 i IX GC 158/10 Sądu Okręgowego w Gdańsku) o oddaleniu powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników z 20 stycznia 2010 r.,**
- k) **art. 365 § 1 k.p.c. i art. 366 k.p.c. poprzez pominięcie tego, że prawomocnym postanowieniem z 21 listopada 2012 r. Sąd Rejonowy Gdańsk - Północ w Gdańsku ustalił, że Spółka nie pozostaje w likwidacji,**
- l) **art. 110 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez pominięcie wniosku pozwanych o cofnięcie udzielonego powodowi zwolnienia od kosztów sądowych;**

3. naruszenie przepisów prawa materialnego:

- a) **art. 189 k.p.c. poprzez przyjęcie, że powód posiada interes prawny w domaganiu się ustalenia, że Spółka znajduje się w stanie likwidacji,**
- b) **art. 151 § 3 k.s.h. i art. 174 § 1 k.s.h. poprzez nakazanie pozwanym powstrzymanie się od podejmowania wszelkich czynności, w szczególności podejmowania uchwał wspólników, które będą uniemożliwiać lub utrudniać likwidację Spółki, w szczególności uchwały o uchyleniu likwidacji, o przekształceniu, podziale lub połączeniu spółki,**

c) **art. 273 k.s.h. poprzez pominięcie, że w dniu 23 grudnia 2011 r. jednomyślną uchwałą Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników wszyscy wspólnicy Spółki postanowili o dalszym istnieniu spółki.**

Z uwagi na powyższe pozwani wnieśli o uchylenie skarżonego wyroku, zniesienie postępowania dotkniętego nieważnością i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie wyroku i odrzucenie pozwu co do punktu 1 tego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania co do punktu 2. Zażądali nadto zasądzenia na ich rzecz kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym

SĄD APELACYJNY ZWAŻYŁ CO NASTĘPUJE:

Apelacja okazała się zasadna w zakresie dotyczącym pozwanych B. F., D. F. i A. Z. i skutkowałą oddaleniem powództwa co do nich, natomiast w pozostałym zakresie postępowanie podlegało umorzeniu.

Na wstępie zaznaczyć należy, że na uwzględnienie nie zasługiwało stanowisko pozwanych, wskazujących na brak podstaw do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy z uwagi na tożsamość przedmiotową i podmiotową pomiędzy orzeczeniem Sądu Rejonowego z 21 listopada 2012 r. a niniejszym postępowaniem. Kwestia ta została wiążąco rozstrzygnięta w prawomocnym postanowieniu Sądu Okręgowego z dnia 16 kwietnia 2015 r. (art. 365 k.p.c.), w którym oddalano wniosek skarżących o odrzucenie pozwu zgłoszony z powołaniem się na powagę rzeczy osądzonej (k. 194; postanowienie Sądu Apelacyjnego z 14 października 2016 r. k. 364). Brak było tym samym potrzeby ponownego odnoszenia się do twierdzeń współuczestników w powyższym zakresie.

Przeszkodą w wydaniu rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, w odniesieniu do (...) sp. z o.o., była natomiast okoliczność prawomocnego wykreślenia jej z KRS (data wykreślenia – 14 lipca 2016 r., data uprawomocnienia wykreślenia – 2 sierpnia 2016 r.; KRS). Uznać należało, że, na skutek powyższego zdarzenia, Spółka utraciła osobowość prawną – ściśle powiązaną z wpisem do właściwego rejestru (art. 37 § 1 k.c.), co z kolei doprowadziło do pozbawienia skarżącej zdolności sądowej (art. 64 § 1 k.p.c., patrz: Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1 - 449¹¹ red. prof. dr hab. M. G.. 2016 r. Wydanie: 1, ust. 2 art. 37, L.). Jako, że następcza utrata powyższego atrybutu przez stronę miała charakter nieusuwalny (brak następcy prawnego), to zasadnym było umorzenie postępowania na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. (patrz: postanowienie SN z 15 lutego 2002 r. V CKN 1100/00) oraz uchylenie skarżonego wyroku w zakresie dotyczącym pozwanej, o czym Sąd Apelacyjny orzekł jak w pkt I sentencji na podstawie art. 386 § 3 k.p.c.

Oczywiście bezzasadne i sprzeczne z zasadą ekonomiki procesowej (art. 6 § 1 k.p.c.) byłoby przy tym uchylenie skarżonego wyroku i częściowe zniesienie postępowania w odniesieniu do, nienależycie reprezentowanej, pozwanej osoby prawnej (art. 379 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 386 § 2 k.p.c.; uchwała o odwołaniu zarządu k. 189 - 190), bowiem cel takiej czynności, polegający na ochronie praw procesowych skarżącej, nie zostałby osiągnięty z uwagi na utratę przez nią bytu prawnego.

Rozpoznając apelację pozostałych pozwanych Sąd oparł się na istotnych w sprawie ustaleniach, poczynionych w toku postępowania pierwszoinstancyjnego, dotyczących: wydania prawomocnego wyroku z 21 grudnia 2011 r. o rozwiązaniu Spółki i wyznaczeniu powoda jej likwidatorem; podjęcia przez Spółkę uchwały z 23 grudnia 2011 r. o jej dalszym istnieniu, wydania postanowienia Sądu (referendarza sądowego) z 16 kwietnia 2012 r. o oddaleniu wniosku powoda o wpis do KRS rozwiązania Spółki oraz ustanowienia J. B. jako likwidatora, a także wydania prawomocnego postanowienia z 21 listopada 2012 r. oddalającego skargę na przytoczony wcześniej judykat. Wbrew stanowisku pozwanych wskazać należy, że powyższe okoliczności wynikały wprost ze związania Sądu prawomocnymi orzeczeniami wydanymi w innych sprawach cywilnych (art. 365 § 1 k.p.c.) oraz z przyznania faktów przez strony w toku procesu (art. 228 § 1 k.p.c.; podjęcie uchwały o dalszym istnieniu Spółki – pozew k. 3, pisma procesowe pozwanych k. 45, 68). Z tych względów chybione okazały się zarzuty dotyczące przepisów normujących dopuszczanie i ocenę dowodów (art. 227 k.p.c., art. 232 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c.).

Badając materialnoprawne uchybienia podniesione w apelacji, Sąd Apelacyjny uznał, że interes prawny w wydaniu wyroku na podstawie art. 189 k.p.c., zachodzi jedynie wówczas, gdy istnieje niepewność co do konkretnego stosunku prawnego lub prawa. Ta z kolei powinna być obiektywna, tj. istnieć według rozumnej oceny sytuacji, a nie tylko według odczucia wnioskodawcy (patrz: wyrok SN z 1 grudnia 1983 r. I PRN 189/83; wyrok SN z 24 marca 1987 r. III CRN 57/87). Wskazana przesłanka nie została spełniona w niniejszej sprawie, bowiem na skutek ustania istnienia pozwanej wygasła wszelka łączność normatywna między nią a innymi podmiotami, w tym również wynikająca z likwidacji Spółki oraz ustanowienia dla niej likwidatora. Okoliczności te na tyle jasno obrazowały brak stosunków prawnych, których ustalenia domagał się J. B. w powództwie, że w sprawie nie było obiektywnych wątpliwości podlegających usunięciu w drodze postępowania z art. 189 k.p.c.

W tej sytuacji jedynie na marginesie odnosząc się do istoty sporu prowadzonego między stronami wskazać należy, że powództwo o ustalenie podlegałoby oddaleniu, także gdyby nie doszło do wykreślenia pozwanej z KRS.

Przypomnienia wymaga, że nie ma interesu prawnego ten, kto może osiągnąć pełną ochronę swych praw w innym trybie niż art. 189 k.p.c. (patrz: wyrok SN z 4 stycznia 2008 r. III CSK 204/07). Powód wydaje się nie dostrzegać, że mając status likwidatora, miał możliwość zwalczania uchwały o dalszym istnieniu Spółki z dnia 23 grudnia 2011 r. za pomocą powództw o jej uchylenie, albo stwierdzenie jej nieważności (art. 280 k.s.h. w zw. z art. 250 k.s.h. lub art. 252 § 1 k.s.h.). J. B. mógł też wystąpić z wymienionymi roszczeniami przed upływem ich terminów prekluzyjnych (odpowiednio 6 miesięcy albo 3 lata od podjęcia uchwały; art. 251 k.s.h. lub art. 252 § 3 k.s.h.), gdyż najpóźniej 27 kwietnia 2012 r. uzyskał on wiadomość o czynności prawnej pozwanej opartej o art. 273 k.s.h. (złożenie skargi na postanowienie z 16 kwietnia 2012 r., w którego uzasadnieniu powołano się na uchwałę o dalszym istnieniu Spółki). Skarżący zasadnie w rezultacie podnieśli, że ewentualne pozytywne rozpoznanie powyższych spraw doprowadziłoby do realizacji celu niniejszego postępowania, to jest do usunięcia wątpliwości związanych ze skutecznością wyroku o rozwiązaniu Spółki i ustanowieniu likwidatora, a nadto zdezaktualizowałyby przesłankę oddalenia wniosku strony o wpis do KRS (było nią istnienie uchwały o dalszym istnieniu pozwanej; uzasadnienie Sądu Rejonowego k. 168 – 171).

Podkreślenia wymaga i to, że, z uwagi na wskazane wyżej zaniechanie procesowe powoda, nie mogłoby zostać uwzględnione jego żądanie główne oparte na twierdzeniu o nieważności uchwały zgromadzenia wspólników pozwanej. Ta bowiem pozostawała skuteczna do chwili jej obalenia przez roszczenie z art. 252 § 1 k.s.h. (nieważność względna; patrz: uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego- Izba Cywilna z 18 września 2013 r. III CZP 13/13). Zdaniem Sądu Apelacyjnego – składu rozpoznającego niniejszą sprawę powód nie miał też możliwości, aby wzruszyć jej moc prawną za pomocą zarzutu zgłoszonego w trybie art. 252 § 4 k.s.h., który, z uwagi na swój obronny charakter, nie mógł stanowić podstawy powództwa (patrz: wskazana wyżej uchwała SN z 18 września 2013 r.).

W polu widzenia należało mieć nadto, że powód, po ustanowieniu go likwidatorem (prawomocny wyrok z 21 grudnia 2011 r.), wykonał, spoczywający na nim, nakaz z art. 277 § 1 zd. 2 k.s.h. i zgłosił do sądu rejestrowego informacje związane z otwarciem likwidacji (bezsporne). J. B. niewątpliwie nie miał możliwości realizacji pozostałych obowiązków wynikających z 279 i nast. k.s.h., skoro, na skutek oddalenia jego wniosku o wpis do KRS, podejmowane przez niego czynności byłyby bezskuteczne wobec osób trzecich. Te mogły bowiem zasłaniać się brakiem wiedzy co do reprezentacji pozwanej, lub okoliczności jej rozwiązania (art. 14 Ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, tj. z 29 kwietnia 2016 r. Dz.U. z 2016 r. poz. 687). Brak było w konsekwencji podstaw do przyjęcia, że powód nienależycie wykonał swoje obowiązki w stosunku do Spółki, a tym samym, że między stronami (J. B., a pozwanymi osobami fizycznymi) powstanie w przyszłości jakikolwiek spór, któremu prewencyjnie mógłby zapobiec wyrok ustalający w niniejszej sprawie (patrz: wyrok SN z 18 czerwca 2009 r. II CSK 33/09).

Oceniając końcowo pozostałe zarzuty pozwanych Sąd uznał je za bezprzedmiotowe bowiem, strona nie wykazała, aby ewentualne naruszenie przepisów o właściwości rzeczowej i miejscowej w niniejszej sprawie miało wpływ na treść rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego.

Także uzasadnienie skarżonego wyroku, choć istotnie nie zawierało wszystkich elementów wymaganych przez art. 328 § 2 k.p.c., to jednak nie uniemożliwiło przeprowadzenia kontroli instancyjnej wydanego orzeczenia.

Mając na uwadze powyższe Sąd orzekł jak w pkt I sentencji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny, w oparciu o art. 102 k.p.c., odstąpił od obciążania powoda kosztami procesu za obie instancje. Miał przy tym na uwadze, że J. B. działał w sprawie w oparciu o subiektywne przekonanie co do zasadności swych roszczeń. Nie bez znaczenia dla wspomnianego rozstrzygnięcia była też motywacja powoda, który, wytaczając powództwo, kierował się przeświadczeniem, że działa także w interesie spółki.

Z uwagi na powyższe Sąd Apelacyjny orzekł jak w pkt II sentencji na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. oraz art. 386 § 1 k.p.c.

(...)